

مقاله علمی-ترویجی

بررسی خصوصیات زیستی خانواده Anabantidae با تاکید بر گونه های جنس

*Sandelia و Anabas*مسطوره دوستدار^{۱*}، سید احمدرضا هاشمی^۲

*mastooreh.doustdar@gmail.com

- ۱- موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران
- ۲- مرکز تحقیقات شیلاتی آبهای دور، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج، کشاورزی، چابهار، ایران

تاریخ پذیرش: شهریور ۱۳۹۹

تاریخ دریافت: اردیبهشت ۹۹

چکیده

خانواده ماهیان لایبرنت دار یا Anabantidae از راسته سوف ماهیان Perciformes می باشند. این خانواده که به Climbing Perch نیز معروف است، شامل ۳۳ گونه از جنس های Anabas، Ctenopoma، Sandelia و Microctenopoma است که در سراسر آفریقا و جنوب شرقی آسیا گسترش دارد. گفته می شود برخی از آنها توانایی صعود و حرکت به سمت بالا دارند و چون توانایی تنفس از اتمسفر را نیز دارند، نگهداری و پرورش آنها نسبت به سایر ماهیان زینتی آسان تر می باشد.

کلمات کلیدی: لایبرنت دار، آناباتتیده، سوف ماهیان، جنوب شرقی آسیا، آفریقا

مقدمه

ماهیان لابیرنت دار گونه‌هایی آفریقایی و آسیایی اند که در آبهای شیرین مناطق حاره یافت می‌شوند. آنها شامل چند خانواده می‌باشند که به اشتباه تا مدت‌های مدیدی کلیه لابیرنت داران را متعلق به خانواده Anabantidae می‌دانستند (Gosse, 1986). لابیرنت داران ماهیانی از سایز خیلی کوچک تا سایز خیلی بزرگ هستند. تقریباً تمامی لابیرنت داران، به جز چند استثناء دارای باله‌های شکمی نمی‌شکلند. دارای بدنی نسبتاً بلند، دم گرد و باله مخرجی طویل می‌باشند. رنگ بدن قهوه‌ای مایل به نارنجی تا سبز مایل به قهوه‌ای تیره با لکه‌های تیره می‌باشد و باله‌های سینه‌ای در قاعده نارنجی تیره می‌شوند. برای تولید مثل اقدام به ساخت لانه‌ای حبابی می‌کنند، با این تفاوت که عمدتاً در سطح آب و تعدادی نیز در نزدیکی بستر به این روش تولید مثل می‌کنند. در حدود ۱۵ سانتی‌متر به بلوغ جنسی می‌رسد. ماده حدود ۵۰-۱۰۰ تخم می‌گذارد که آزادانه در سطح آب شناور هستند و اغلب در آبهای کم عمق تخلیه می‌شوند. معمولاً متمایل به سطوح فوقانی آب بوده و طبقات میانی تا سطح آب را جهت شنا و شکار صید بر می‌گزینند. بیشتر در کانال‌ها، دریاچه‌ها، استخرها و باتلاق‌ها یافت می‌شود. گونه‌های مقاومی که می‌توانند آب را با اکسیژن کم و دمای شدید تحمل کنند. در این ماهیان جنس نر از تخم و لاروها مراقبت می‌کند و عمدتاً از لاروهای حشرات، نرم تنان و سخت پوستان و جلبک‌ها تغذیه می‌کنند. (Richard et al., 2014).

نتایج

خانواده آناپانتیده شامل ۴ جنس و ۳۳ گونه به شرح ذیل می‌باشند. جنس Anaba و Sandelia، هر کدام ۲ گونه، جنس Ctenopoma، ۱۷ گونه و جنس Microctenopoma دارای ۱۲ گونه بوده که بیشترین گونه‌های این خانواده مربوط به جنس Ctenopoma می‌باشند (www.fishbase.ir).

Anabantidae	
Anabas	<i>Anabas cobojius</i> <i>Anabas testudineus</i>
Sandelia	<i>Sandelia bairdii</i> <i>Sandelia capensis</i>
Ctenopoma	<i>Ctenopoma acutirostre</i> <i>Ctenopoma ashbysmithi</i> <i>Ctenopoma gabonense</i> <i>Ctenopoma garuanum</i> <i>Ctenopoma houyi</i> <i>Ctenopoma kingsleyae</i> <i>Ctenopoma maculatum</i> <i>Ctenopoma multispine</i> <i>Ctenopoma muriei</i> <i>Ctenopoma nebulosum</i> <i>Ctenopoma nigropannosum</i> <i>Ctenopoma ocellatum</i> <i>Ctenopoma pellegrini</i> <i>Ctenopoma petherici</i> <i>Ctenopoma riggenbachi</i> <i>Ctenopoma togoensis</i> <i>Ctenopoma weeksii</i>
Microctenopoma	<i>Microctenopoma ansorgii</i> <i>Microctenopoma congicum</i> <i>Microctenopoma damasi</i> <i>Microctenopoma fasciolatum</i> <i>Microctenopoma intermedium</i> <i>Microctenopoma lineatum</i> <i>Microctenopoma milleri</i> <i>Microctenopoma nanum</i> <i>Microctenopoma nigricans</i> <i>Microctenopoma ocellifer</i> <i>Microctenopoma pekkolai</i> <i>Microctenopoma uelense</i>

گونه‌های جنس Anabas عبارتند از:

نام علمی: *Anabas testudineus* (Bloch, 1792)

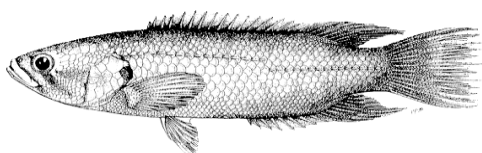
نام انگلیسی: Climbing perch

نام فارسی: ماهی کوهنورد

مشخصات:

طول این گونه به ۲۵ سانتیمتر می‌رسد، رنگ بدن جنس نر تیره ولی براق و بیشتر به رنگ سبز زیتونی می‌باشد. باله مخرجی بطرف خلفی بدن تیز و باله پشتی و مخرجی طویل

پراکنش: آسیا، هند، بنگلادش و ویتنام (Patra et al., 2019)

گونه های جنس *Sandelia* عبارتند از:

نام علمی: *Sandelia bairdii* (Castelnau, 1861)

نام انگلیسی: Rocky kurper

نام فارسی: ماهی صخره ای

مشخصات:

در مناطق صخره ای یافت می شود، طعمه حشرات، خرچنگ-ها و ماهی های کوچک است. توسط شکارچینی مانند گربه ماهی شکار می شود. در تابستان تولید مثل می کند. نرها محل تخم ریزی را آماده و از تخمها محافظت می کنند. بیشترین طول این گونه به ۲۶ سانتیمتر می رسد. PH مناسب بین ۶/۸ تا ۸ می باشد.

تغذیه: از لارو حشرات، بی مهرگان و ماهیان کوچک تغذیه می کند.

پراکنش: آفریقای جنوبی (www.fishbase.org).

تر از جنس ماده است. ۱۶ تا ۲۰ شعاع سخت و ۷ تا ۱۰ شعاع نرم در باله پشتی و ۹ تا ۱۱ شعاع سخت و ۸ تا ۱۱ شعاع نرم در باله مخرجی دارند. درجه حرارت آب مورد نیاز ۲۲ تا ۳۰ درجه سانتیگراد است. در طبیعت بصورت گروهی حرکت می کند اما در آکواریوم تک رو و ستیزگر می باشند. آکواریوم باید کامل پوشانده شود چون این ماهی از گیاهان آبی بالا رفته و خود را به بیرون آکواریوم می رساند یا پرتاب می کند. تغذیه: از لاروهای حشرات، ماهیان کوچک و نرم تنان و سخت پوستان و جلبک ها تغذیه می کند. پراکنش: جنوب شرقی آسیا، چین، فیلیپین، هندوستان (Talwar et al., 1991; Feixang et al., 2017).

نام علمی: *Anabas cobojius* (Hamilton, 1822)

نام انگلیسی: Gangetic koi

نام فارسی: کوی

مشخصات:

در دریاچه ها، برکه ها، گودال ها و مزارع و شالیزارها یافت می شود. قادر به زندگی طولانی مدت در خارج از آب است. بیشترین طول این گونه به ۳۰ سانتیمتر می رسد. درجه حرارت مناسب ۲۲ تا ۲۸ درجه سانتیگراد است. تغذیه: از لاروهای حشرات، نرم تنان و سخت پوستان و جلبکها تغذیه می کند.

نتیجه گیری

نگهداری ماهیان آکواریومی به عنوان یک سرگرمی، سابقه طولانی دارد و قدمت آن به سال‌های بسیار دور برمی‌گردد. رشد گرایش به استفاده از ماهیان زینتی که از تنوع و زیبایی‌های زیادی برخوردارند سبب افزایش پایدار تجارت جهانی ماهیان زینتی شده است. بر طبق آخرین آمار فائو، قطب تولید ماهیان زینتی در جنوب شرقی آسیا (زیستگاه آنابانتیده‌ها) می‌باشد که دلایل اصلی آن، شرایط اقلیمی، داشتن ماهیان بومی فراوان و تکنولوژی پیشرفته تکثیر این ماهیان می‌باشد. متأسفانه ماهیان زینتی در کشور ما اساساً وارداتی هستند و تولید آنها در داخل کشور نیازمند کسب دانش تکثیر و تجربه در پرورش آنها می‌باشد. از سویی، بالا بودن هزینه‌های تولید، پایین بودن دانش و آگاهی تولیدکنندگان و مردم، فعال نبودن بخش‌های زیادی از کشور از جمله جنوب کشور در پرورش ماهیان زینتی، واردات بی‌روبه گونه‌هایی که در کشور می‌توانند تولید شوند و هزینه‌های بالا برای تولید این آبزیان از جمله معضلات موجود در کشور برای صنعت پرورش آبزیان زینتی می‌باشد (بهمنی، ۱۳۹۲).

خانواده ماهیان آنابانتیده با توجه به نوع تغذیه و شرایط نگهداری و نوع تنفسی که دارند، برای تکثیر و پرورش و تولید تجاری مناسب می‌باشند. این خانواده توانایی تنفس از هوای اتمسفر را در شرایط غیر طبیعی دارند بطوریکه آنها این عمل را با ارگان لابیرنت که در سر و دقیقاً پشت آبشش‌های آنها قرار دارد، انجام می‌دهند. در واقع، دارای یک اندام تنفسی اضافی بر آبشش هستند و در صورت مرطوب نگه داشتن اندام‌های تنفسی قادر به زنده ماندن برای مدتی طولانی در خارج از آب می‌باشند. به همین علت نگهداری، پرورش و تکثیر آنها بدون تجهیزات هوادهی نیز امکان‌پذیر است. بنابراین، آنها را در گروه ماهیان آسان به جهت تکثیر و پرورش و تولید تجاری می‌توان قرار داد و با دستیابی به تکنولوژی پرورش این خانواده می‌توان اقدام به تولید تجاری آن نمود.

منابع

بهمنی، م. حسنعلی پور، ع. ۱۳۹۲. بیولوژی ماهیان زینتی. موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، ۵۰۰ ص.

نام علمی: *Sandelia capensis* (Cuvier, 1829)

نام انگلیسی: Cape kurper

مشخصات:

بیشترین طول این گونه به ۲۰ سانتیمتر می‌رسد. درجه حرارت مناسب ۱۸ تا ۲۲ درجه سانتیگراد است. جنس نر از تخم و لاروها مراقبت می‌کند. زیستگاه ساخته شده با استفاده از بقایای چوبی را ترجیح می‌دهد. تغذیه: از لارو حشرات، بی‌مهرگان و ماهیان کوچک تغذیه می‌کند.

پراکنش: آفریقا (Hanweg, 2010; Froese et al., 2019).

- Gosse, J.-P., 1986.** Anabantidae. p. 402-414. In J. Daget, J.-P. Gosse and D.F.E. Thys van den Audenaerde (eds.) Check-list of the freshwater fishes of Africa (CLOFFA). ISNB, Brussels; MRAC, Tervuren; and ORSTOM, Paris. Vol. 2.
- Hannweg, S.M., 2010.** Habitat utilisation of *Pseudobarbus afer* and *Sandelia capensis* in headwaters of the Swartkops River, Eastern Cape, South Africa. *African Journal of Aquatic Science*, 45, 3, pp. 12-19.
- Patra, S., Pathak, Roy, P.K., Taleb, A., Roy, A., Maji, P.S., and Roy, U., 2019.** Induced breeding of Vietnam koi (*Anabas cobojius*, Hamilton, 1822) under controlled conditions at Murshidabad district, West Bengal. *Journal of Crop and Weed*, 15(2), 85-89.
- Rainer F., and Pauly D., eds., 2019.** Anabantidae in Fish base. August 2019 version.
- Talwar, P.K. and Jhingran, A.G., 1991.** Inland fishes of India and adjacent countries. Volume 2. A.A. Balkema, Rotterdam.
- Van der Laan, R., Eschmeyer, W.N. and Fricke, R., 2014.** Family-group names of recent fishes. *Zootaxa*, 3882(2): 001–230. Doi:10.11646/zootaxa.3882.1.1. PMID 25543675.
- Wu, F., Miao, D., Chang M.M., Shi, G. and Wang N., 2017.** Fossil climbing perch and associated plant megafossils indicate a warm and wet central Tibet during the late Oligocene. *Scientific Reports*, 7(878): 878. DOI: 10.1038/s41598-017-00928-9. PMC 5429824. PMID 28408764.
- www.fishbase.org

Investigation of Biological Characteristics of Anabantidae Family with emphasising on the Anabas, Sandelia Genus

Doustdar M.^{1*}; Hashemi S.A.².

*mastooreh.doustdar@gmail.com

1- Iranian Fisheries Science and Research Institute, Agricultural Research Education and Extension Organization, Tehran, Iran

2-Offshore Fisheries Research Center, Iranian Fisheries Science and Research Institute, Agricultural Research Education and Extension Organization, Chabahar, Iran

Abstract:

The family Labyrinthine fish or Anabantidae belongs to the order Perciformes. This family, also known as Climbing Perch, includes 33 species. It belongs to the genus Anabas, Ctenopoma, Sandelia and Microctenopoma, which has spread throughout Africa and Southeast Asia. Some of them are said to be able to climb and move up, and because they are able to breathe from the atmosphere, they are easier to maintain and breed than other ornamental fish because they do not need aeration.

Keywords: Labyrinth, Anabantidae, Perciformes, Southeast Asia, Africa.